

Önéletrajz

A közvélekedés szerint azokra az eseményekre kellene emlékeznünk, amelyek különösen fontosak voltak az életünk alakulásában és az alapvető tapasztalataink megszerzésében. De az emberi elme nem rendelődik alá az életrajzi rendezettség követelményeinek, hanem önkényesen rögzíti az adatok végtelen tömkelegét. Ha strukturálisan emlékeznénk, részletesen fel tudnánk idézni az első iskolai napunkat, az érettséginket, az első szexuális tapasztalatunkat (az érettségi előtt volt vagy utána?), a hivatásunk kezdeteit, az idegen országokban eltöltött fontos időszakokat, az első nyugdíjas napunkat. Az elme viszont előre nem kiszámítható módon, titokzatosan működik – mintha egy hatalmas áruházban járkálna az ember, és valami pulóverre vagy tévékészülékre emlékezne belőle, olyan tárgyakra, amelyek nem bírnak különösebb jelentőséggel, de nem emlékezne az emeletekre, az elrendezésre meg arra sem, hogy végül is mit vásárolt. Eszéki gimnáziumi napjaimból nem sokra emlékszem a tananyagból, noha az oktatás a háború utáni első években, Sztálin bajusza ellenére is, igen színvonalas volt. Minden elpárolgott azon kívül, amit a legáltalánosabban vett műveltségnek nevezünk. Egy késő tavaszi napon a botanikatanárunk az egész osztályt elvitte a parkba szemléltető foglalkozásra. Az aznapi tananyagból egyedül a turgor szóra és a jelentésére emlékszem. Ha valaki arra kényszerítene, hogy önéletrajzot írjak, ez a délután mégis feledhetetlenként kerülne bele. Hogyan lehetséges, hogy a hetedik osztályból (még a régi iskolarendszer szerint) csak ez a kép idéződik fel bennem, ez megfejtethetlen. Ezen a napon „nem történt semmi”. Ültünk a fűben, voltak, akik követték a magyarázatot, a stréberek, akik közé én nem tartoztam, mások fűszálat rágcsáltak, és nézték a Dráva kanyargását a távolban. Én a halványkék eget figyeltem a néhány felhővel, amely most magasabbnak és titokzatosabbnak tűnt, mint bármikor. A pillanat légkörében ott volt az örökévalóság, megállt az idő. Nem ismerek semmit, ami az ilyen pillanatoknál fontosabb lenne ezeknek az éveknek a leírásához. Amikor nyolcadikos gimnazistaként az eszéki villamoson utazva először olvastam Thomas Mann esszéit, a találkozás ugyanilyen felejthetetlen volt, de az beleillik az életem folyásába – és helyet kaphatna bármelyik sablonos életrajzban. De az az enyhén napos délután ellenáll az ok-okozati összefüggéseknek: önmagában hordozza az értelmét. Még egy bizonyíték arra, hogy az emlékezet útjai bonyolultak.

LADÁNYI ISTVÁN fordítása

Viktor Žmegač 1929-ben született Slatinán. Germanista, irodalom- és kultúrtörténész. A Horvát Tudományos Akadémia, a Szász Tudományos Akadémia, valamint az Academia Europaea tagja. A Zágrábi Bölcsészettudományi Kar Német Irodalom Tanszékén professor emeritus. Zágrábban él és dolgozik.